

2019. augusztusi mérnök évfordulók, emlénapok + **programok**

2. – 80 éve megírt figyelem-felhívó, egyben sorsfordító levél – 2019

„E. Fermi és L. Szilárd legújabb munkái, melyeket kéziratban olvastam, arra engednek következtetni, hogy a közeli jövőben az uránium elem új és fontos energiaforrássá lesz változtatható. A felmerült helyzet bizonyos aspektusai figyelmet, és ha lehet, gyors tetteket igényelnek a kormánytól.” – olvasható az 1939. augusztus 2-án kelt, Albert Einstein fizikus – Szilárd Leó fizikus, Teller Ede fizikus és Wigner Jenő mérnök-fizikus ösztönzésére – Franklin D. Roosevelttől, az Amerikai Egyesült Államok akkori elnökéhez címzett levélben. Az emigrálni kényszerült zsidó származású tudósok e levél kapcsán arra a valószínűségre hívták fel az elnök figyelmét, hogy Németország egy nukleáris energia tervbe kezdett, ami atommag-hasadás jelensége segítségével egy atombomba előállításához vezethet. Jelezték, olyan nagy erejű új típusú bomba is készülhet, amiből egyetlen elpusztíthatja egy kikötő teljes hajóállományával és magával a kikötővel együtt a környék jó részét is. Azt javasolták az elnöknek, hogy az USA is készüljön fel egy ilyen feladat végrehajtására. E levél nyomán indult az amerikai atomprogram. A Manhattan-tervben Szilárd Leó és az olasz Enrico Fermi a láncreakció szabályozását kapta feladatul. 1942-ben megépült a 2x2x4 méteres grafit téglák és urán gömbök faácsolatával az atommáglya, a világ első működőképes atomreaktora a Chicagói Egyetem sportpályájának lelátója alatti 10x20 méteres fallabda teremben. Az atommáglya beindításakor 200 W, később 30 KW teljesítménnyel üzemelt. A kritikus állapotának időpontja: 1942. december 2-án 3 óra 57 perckor volt, így megvalósult az emberiség második tűzgyújtása, az atomenergia ember általi felszabadítása. Szilárd Leó pontosan tudta, milyen nagyszerű ám egyben szörnyű eszközt adott az emberiség kezébe. Aggályait 1945 júniusában Harry Truman USA elnöknek címzett memorandumban fejtette ki: „A bomba bevetése Japán ellen hatásos lehet, de semmivel sem igazolható” – írta többek között. A dokumentum azonban nem került Truman elnök asztalára, és Szilárd Leó 1945. augusztus 6-a, a hirosimai atomtámadás után végleg elfordult a nukleáris fizikától. Az atom-reaktor szabadalmát Enrico Fermi és Szilárd Leó kapta meg, majd immáron Eisenhower USA elnök javaslatára az Egyesült Nemzetek Szövetsége létrehozta az Atom a Békéért Díj (Atoms for Peace Award) kitüntetését. Az első díjat 1957-ben Niels Bohr kapta az atom és atommag modelljének megalkotásáért. A második díjat 1958-ban Hevesy György kapta a radioaktív nyomjelzés fõltalálásáért. Az 1959-es díjat Szilárd Leó és Wigner Jenő az atomreaktor megtervezéséért, az 1960-as díjat Alvin Weinberg és Walter Zinn az atomreaktor megépítéséért kapta. Az 1959-es és 1960-as díjat egyszerre vette át a jelzett két-két tudós. (Enrico Fermi már sajnos nem élt.) Egy-egy olasz, amerikai, dán, kanadai és három magyar szerepel a hétfős dicsőséglistán.

2. – 90 éve történt az első hévízforrás feltárása Debrecenben

1929-ben, e napon Faller Gusztáv főmérnök vezetésével Debrecenben befejeződött az I. sz. hévízforrás 1737 m mély feltárása. A gyógyhatású vizet a következő évben a nagyerdei gyógyfürdőbe vezették, majd a víz hasznosítására 1932-ben megépült a strandmedence és a fedett uszoda.

5. – 120 éve született Vásárhelyi Boldizsár mérnök

Az erdélyi Csombordon született Vásárhelyi Boldizsár (1899-1963) Kossuth-díjas mérnök, műegyetemi tanár, a korszerű útépités hazai úttörője. A műegyetem vasútépítési és közlekedési tanszékén volt tanársegéd (1923 – 1934), majd a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztériumban teljesített szolgálatot. Közben 1928-ban közgazdasági mérnöki és közgazdasági doktori oklevelet, majd 1942-ben műszaki doktori oklevelet szerzett. 1946-tól haláláig a Műszaki Egyetem Út- és vasútépítési és közlekedésügyi tanszékének tanára volt.

9. – 130 éve született Vígh Gyula geológus

Mindszenten született Vígh Gyula (1889-1958) geológus. 1914-1952 időszakban a Földtani Intézet kutatója, majd igazgató-helyettese. 1952 után a Földmérő és Talajvizsgáló Iroda főgeológusa. Jelentősek voltak a gyakorlati műszaki-földtani kutatásai. Nevéhez fűződik az úrkúti mangán- és a Baja környéki vasérckutatás, a veszprémi, pécsi és szekszárdi vízkérdés megoldásához kapcsolódó kutatás.

12. – 175 éve született László József mérnök

Verespatakon született László József (1844-1908) bányamérnök, feltaláló. Egy olyan foncsormalmot szabadalmaztatott, amellyel az addigi eljárásokkal szemben a kinyert arany mennyisége 20-40%-al emelkedett.

13. – 90 éve született Géher Károly mérnök

E napon született Géher Károly (1929-2006) Széchenyi-díjas villamosmérnök. Az angolul és németül folyékonyan beszélő Géher Károly tudományos pályája páratlanul gyorsan ívelt felfelé: 1962-ben a tudományok kandidátusa (mikrohullámú rendszerek csoport-futási ideje témájú disszertációval), erre alapozva 1963-ban a Dr. univ. cím birtokosa és 1973-ban a lineáris hálózatok érzékenysége témában írt disszertációjával a tudományok doktora. A Magyar Tudományos Akadémia 1993-ban az Eötvös József Koszorú adományozásával örökös véleménynyilvánításra kérte fel a műszaki tudományok minden dolgában. Mindezek a tudományos teljesítmények és elismerések elválaszthatatlanok Géher Károly kimagaslóan érdemdús és eredményes egyetemi oktatói tevékenységétől. Diplomájának megszerzése után a tanárfejedelem, Simonyi Károly tanszékén kezdi oktatói pályafutását, majd 1957-ben a BME Távközlési és Médiainformatikai Tanszék jogelődjére kerül és a "Lineáris hálózatok" általa klasszikussá tett tantárgyával új rendszerezési elvet és ezáltal új pedagógiai módszert vezet be. Egy új világot teremt témájában mintegy 40 évre, műgondjában és szerkesztésében. Mintegy két évtizedes kapcsolata az iparral, elsősorban a Távközlési Kutató Intézettel, ahol 1957 és 1967 között mellékállásban tevékenykedett, segítette Őt abban, hogy ne csak rendszerező és/vagy alkotó elefántcsonttoronybeli tudósként, hanem a gyakorlati alkalmazásokra is figyelmet fordítva művelje szakmai érdeklődésének tárgyát. Sokan a rendszerezés atyamesterét tisztelik benne. És a kitűnő előadót. Kiváló kutatói-oktatói teljesítményét több országos elismerés is jelzi, pl.: a "Kiváló pedagógus" kitüntetés 1991-ben, a Szent-Györgyi Albert díj 1998-ban. Amikor a klasszikus hálózatelmélet rendszerezését befejezte, felismerte a hálózatelmélet új kihívását: a tolerancia analízist. E kérdéskört tudományos igénnyel világviszonylatban először Géher Károly állította középpontba és az első leglényegesebb válaszokat is Ő fogalmazta meg

három idegen nyelven is megjelent könyvében. Máiig a téma első és legelismertebb "új klasszikusaként" tartják számon világszerte. Mindig szelíd erőszakkal ösztönözte munkatársait a tudományos előrehaladásra, melyhez mindenkinek minden segítséget megadott. Egy ilyen tudós híre nem marad meg országhatárok között. Ezt illusztrálja, hogy az Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE) Fellow-ja, az URSI (Union Radio Science International) Magyar Nemzeti Bizottságának 1966 és 1988 között tagja, titkára majd elnöke, s az URSI nemzetközi szervezetében más funkciók mellett a szakmai C szekciónak (Signals and Systems) is elnöke volt. 1959 óta tagja volt a Hírközlési és Informatikai Tudományos Egyesületnek (HTE) is. Tagja, de nem "mindennapi" tagja. Tanúságot álljanak itt legfontosabb egyesületi díjai: a Pollák-Virág díj (1961), a Puskás Tivadar díj (1967 és 1997), a HTE Aranyérem (1989) és a HTE 50 éves jubileumi díj.

15-18. – Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakkiállítás

A Debreceni Egyetem ad otthont Farmer Expo logójú, 28. Nemzetközi Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakkiállításnak és Vásárnak. E rendezvény fórumot biztosít a mezőgazdasági termeléssel foglalkozó, illetve az ehhez a szférához kapcsolódó, azzal partneri viszonyban álló hazai és külföldi cégeknek, vállalkozásoknak és szervezeteknek a termékeik, szolgáltatásaik bemutatására. Bővülő palettáján olyan szakmai rendezvények is szerepelnek, amelyek az egyes, szűkebb területein tevékenykedő szakemberek számára adnak módot az új, fontos ismeretek elsajátítására, a legújabb kutatási, termelési eredmények vagy egyéb, a gyakorlatban hasznosítható tapasztalatok megismerésére. Információ: www.farmerexpo.hu

15. – 80 éves a Mérnöktovábbképző Intézet

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) jogelődje, a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem keretei között 1939-ben kezdte meg működését a Mérnöki Továbbképző Intézet. „Az Intézet célja: a gyakorlatban működő mérnökök tudományos továbbképzése előadások, előadássorozatok, tanfolyamok és laboratóriumi gyakorlatok révén, egyrészt – a műegyetemi tanulmányok kiegészítéseképpen – az elmélet és gyakorlat mindenkori legújabb fejlődésének megismerése, másrészt a különleges szakismereteknek megszerzése céljából.” – olvasható a Hivatalos Közlöny, 1939. augusztus 15-ei számában. „A Mérnöki Továbbképző Intézet (mai nevén BME Mérnöktovábbképző Intézet) nemcsak az országban, hanem Európában, sőt tudomásunk szerint a világban is az első mérnöktovábbképzéssel foglalkozó intézmény volt. Alapítói elsőként ismerték fel a korszerű műszaki tudás folyamatos megújításának szükségességét” – tolmácsolta köszöntőjében a BME Központi épületében tartott emlékülésen résztvevőknek Józsa János rektor szavait Veszprémi Károly oktatási rektor-helyettes. A BME MTI történetét ismertetve kiemelte, már a kezdetekben is sikeresnek számított, majd később az új oktatási forma keretei között előadásaikkal a kor kiemelkedő professzorai tanították a korszerű tudásra nyitott mérnököket. „Intézményünk fennmaradásának hajtóereje a műszaki fejlődés volt: ha nem így lett volna, valamelyik rektor biztosan berekesztette volna a működését. A műszaki kihívások, a problémák gerjesztették, tartották életben azt az igényt, hogy a víziónak tűnő eredeti ötlet ne haljon el, hanem a folyamatos képzési kínálat révén az ország szolgálatába álljon. A BME Mérnöktovábbképző Intézetben az innováció a tradíció” – hangsúlyozta előadásában Zarka

Dénes. Az Intézet igazgatója kifejtette, az intézet folyamatosan modernizálódik: jelenlegi tevékenységét az új idők új igényeihez pozícionálja, például a vállalatokra figyelve rövidebb, valamint az online és digitális technikákat maximálisan kihasználó képzési tematikát kínál.

16. – 100 éve született Illés György mérnök

Vasváron született Illés György (1919-1998) mérnök. 1944-1948. között a Balatoni Kikötők Felügyelőségén dolgozott, később magánmérnökként tevékenykedett. 1953-tól az OVF (OVH) főmérnöke, fősztályvezetője, majd főigazgató-helyettese (elnökhelyettese) lett. Az ő közvetlen vezetésével jött létre a hazai vízellátás-csatornázás egységes szakmai irányítása, alakult ki a vízminőség-védelem szervezete, s fejlődött ki a regionális vízellátó szervezetek hálózata.

16-18. – Ősök napja, hagyományőrző ünnep

Európa egyik legnagyobb hagyományőrző ünnepére megépül egy hatalmas nomád tábor Bugacon, a Kiskunsági Nemzeti Park tőszomszédságában. A Magyar Törzsi gyűlésre felépülő jurta falu a sztyeppei lovas-nomád népek és kiemelten a honfoglalás kori eleink életébe enged bepillantást. Vásár, íjászverseny, táltos dobolás és még sok izgalmas programmal várják az érdeklődőket. Információ: <http://kurultaj.hu/>

31. – 160 éve született Gottlieb Ferenc mérnök

Debrecenben született Gottlieb Ferenc (1859-1919) hídépítő mérnök. A Magyar Államvasutak Gépgyára hídosztályán a szerkesztési osztály, majd 1905-től a hídosztály főnöke, 1918-tól a gyár ig.-helyettese volt. A Margit-híd, az Erzsébet-híd, az átépített Lánchíd, az algyői Tisza-híd, a budapesti összekötő vasúti híd vasszerkezete tervezésének és kivitelezésének irányítója volt.

Felhasznált irodalom:

- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának kötetei*
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - <http://tudosnaplar.kfki.hu/historia/>*
- *Mérnökök évfordulói 2019-ben – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága*
- *Nagy Ferenc szerk.: Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK*
- *Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-IV. – 1967-1990. – Akadémiai Kiadó*
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök